

Lektionsplanering: Litteraturhistoria (6 Lektioner)

Kurs: Svenska 1 (Gymnasiet)

MÅlgrupp: Ca 16 År (anpassningsbar fÅr klassrum, hemundervisning, och handledning)

LEKTION 1: Litteraturhistoriens Gryning â€” FrÅn GrottmÅlning till Gilgamesh

Material

- Digital presentation eller whiteboard/stort papper
- Dator med internetuppkoppling
- TillgÅng till en sammanfattning eller utdrag ur *Gilgamesheposet* (t.ex. pÅ en webbsida eller i en antologi)
- Skrivmaterial eller ordbehandlingsprogram

LÅrandemÅl

Efter lektionen ska du kunna:

- FÅrklara varfÅr vi studerar litteraturhistoria och vad en "litterÅr epok" År.
- Beskriva huvuddragen i *Gilgamesheposet*.
- Analysera och diskutera centrala teman i epolet, som vÅnskap, dÅdsskrÅck och sÅlkandet efter mening.

Lektionens Struktur

1. Introduktion (Hook & MÅl) - 10 min

Hook: Vi bÅrjar med en frÅga: "TÅnk dig att du kunde leva fÅr evigt. Vad skulle du vara beredd att offra fÅr att bli odÅdlig? Och skulle ett evigt liv verkligen gÅra dig lycklig?" Denna frÅga År inte ny â€” den stÅlles i vÅrldens fÅrsta kÅnda litterÅra verk, skrivet fÅr nÅstan 4000 År sedan.

MÅl: Idag ska vi kicka igÅng vÅr resa genom litteraturhistorien. Vi kommer att fÅrstÅ *varfÅr* det År spÅnnande, vad en epok År, och vi dyker rakt ner i den Åldsta bevarade berÅttelsen: *Gilgamesheposet*.

2. GenomgÅng (Jag gÅr, Vi gÅr, Du gÅr) - 35 min

Jag gÅr (Handledaren presenterar) - 10 min:

- **Vad År litteraturhistoria?** "TÅnk pÅ det som en tidslinje Årver mÅnsklighetens tankar och drÅmmar. Genom att lÅsa gamla texter fÅrstÅr vi inte bara historien, utan ocksÅ oss sjÅlva â€” mÅnga av vÅra idÅer, rÅdslor och berÅttelser fÅddes fÅr tusentals År sedan."
- **Vad År en epok?** "Epoker År som kapitel i historieboken. Det År perioder dÅr mÅnniskor delade liknande sÅtt att tÅnka, tro och skriva. Vi kommer att resa genom epoker som antiken, medeltiden och renÅssansen."

- **Kontext: Mesopotamien.** Kort introduktion till "civilisationens vagga", kilskriften och staden Uruk, dÃ¤r vÃ¥r fÃ¶rsta hjÃ¤lte, Gilgamesh, var kung.

Vi gÃ¶r (Diskussion och gemensam analys) - 15 min:

- Vi lÃ¤ser ett kort, centralt utdrag ur *Gilgamesheposet* tillsammans. Fokusera pÃ¥ nÃ¤r Gilgamesh sÃ¶rjer sin vÃ¤n Enkidu och blir skrÃ¤ckslagen fÃ¶r dÃ¶den.
- **DiskussionsfrÃ¶gor:**
  - VarfÃ¶r blir Gilgamesh sÃ¥ rÃ¤dd fÃ¶r att dÃ¶ just efter att Enkidu dÃ¶r?
  - Ã„r hans jakt pÃ¥ odÃ¶dlighet heroisk eller sjÃ¤lvvisk?
  - Vilka moderna berättelser (bÃ¶cker, filmer, spel) handlar ocksÃ¥ om att Ã¶vervinna dÃ¶den eller om stark vÃ¤nnskap? JÃ¤mfÃ¶r med t.ex. Harry Potter och hans vÃ¤nner, eller superhjÃ¤ltar som kÃ¤mpar mot hot de inte kan besegra ensamma.

Du gÃ¶r (Egen uppgift) - 10 min:

Skriv en kort reflektion (ca 200 ord) dÃ¤r du svarar pÃ¥ frÃ¶gan: **"Vilken modern karaktÃ¤r frÃ¶n en film, bok eller ett spel pÃ¥minner dig om Gilgamesh, och varfÃ¶r?"** TÃ¤nk pÃ¥ deras styrkor, svagheter och vad de kÃ¤mpar fÃ¶r.

3. Avslutning (Sammanfattning & Reflektion) - 5 min

Sammanfattning: Idag har vi definierat vad litteraturhistoria och epoker Ã¤r. Vi har mÃ¶tt vÃ¥r fÃ¶rsta litterÃ¤ra hjÃ¤lte, Gilgamesh, och sett att hans 4000 Ã¥r gamla frÃ¶gor om livet, dÃ¶den och vÃ¤nnskap fortfarande Ã¤r lika relevanta idag.

Reflektion: Vad var det mest Ã¶verraskande du lÃ¤rde dig om vÃ¤rldens Ãldsta berättelse?

BedÃ¶mning

- **Formativ:** Aktivitet i diskussionen "Vi gÃ¶r". Visar fÃ¶rmÃ¥ga att koppla textens teman till egna erfarenheter.
- **Summativ:** Den skriftliga reflektionen "Du gÃ¶r". Visar fÃ¶rmÃ¥ga att analysera en karaktÃ¤r och gÃ¶ra relevanta jÃ¤mfÃ¶relser.

Anpassningar (Differentiering)

- **StÃ¶d:** Erbjud en punktlista med karaktÃ¤rsdrag hos Gilgamesh (t.ex. "stark men arrogant", "sÃ¶rjer sin vÃ¤n", "rÃ¤dd fÃ¶r dÃ¶den") fÃ¶r att underlÃ¤tta jÃ¤mfÃ¶relsen.
- **Utmaning:** LÃ¥t eleven analysera hur gudarnas roll i *Gilgamesheposet* skiljer sig frÃ¶n hur Ã¶vernaturliga krafter framstÃ¶lls i moderna fantasyberÃ¤ttelser.

LEKTION 2: Antikens HjÃ¤ltar och Dramer â€” Grekland och Rom

Material

- Tidslinje Ã¶ver litteraturhistorien (kan vara digital eller pÃ¥ papper)
- TillgÃ¥ng till korta sammanfattningar/klipp om *OdyssÃ©en* och *Kung Oidipus*
- Skrivmaterial eller digitalt verktyg

L  randem  l

Efter lektionen ska du kunna:

- Identifiera några typiska drag f  r antikens litteratur.
- F  rklara begreppen *epos*, *tragedi*, *hybris* och *katharsis*.
- Analysera hur temat "  det" (fatum/moira) påverkar karaktärerna i grekiska ber  ttelser.

Lektionens Struktur

1. Introduktion (Hook & Mål) - 5 min

Hook: "Har du någonsin känt att vissa saker   r förutbestämda, oavsett vad du g  r? Eller sett en film d  r huvudpersonen f  r en spådom och sedan råkar uppfylla den just för att hen försöker undvika den? Den id  n â€” att man inte kan fly sitt   de â€” var central för de gamla grekerna."

Mål: Idag reser vi till antikens Grekland och Rom. Vi ska träffa listiga hjältar som Odysseus, se hur teatern fäldes och försöka f  rst   varf  r grekerna var så besatta av   det.

2. Genomgång (Jag g  r, Vi g  r, Du g  r) - 40 min

Jag g  r (Handledaren presenterar) - 15 min:

- **Kontext: Antikens Grekland.** Kort om demokratins födelse, filosofi (Sokrates, Platon), mytologi och gudav  rlden p   Olympos.
- **Eposet: Homeros.** Vi pratar om *Iliaden* och *Odysséen*. Vad kännetecknar ett epos? (Lång berättande dikt, hjältar, gudar som lägger sig i, formelartat språk som "den snabbfotade Akilles"). Fokus på Odysseus som den listige hjälten, inte bara den starke.
- **Dramats födelse: Tragedin.** Teatern som en religi  s och social händelse. Vi definierar centrala begrepp:
  - **Tragedi:** En berättelse som slutar i katastrof, ofta på grund av hjältens egen brist.
  - **Hybris:**   vermod, att tro att man   r som en gud. Det straffar sig alltid.
  - **Katharsis:** Känslomässig rening. Publiken skulle känna medlidande och fruktan och därigenom "renas" från dessa känslor.

Vi g  r (Diskussion och gemensam analys) - 15 min:

- Vi tittar på en kort animerad sammanfattning av Sofokles pjäs *Kung Oidipus*.
- **Diskussionsfrågor:**
  -   r Oidipus en god eller ond person? Varf  r?
  - Hade han kunnat undvika sitt   de? Om han inte hade försökt fly från spådomen, hade den ändå slagit in?
  - Varf  r tror du att grekerna fann den här typen av ber  ttelser s   f  ngslande? Vad säger det om deras syn på livet?
  - Kan du komma på en modern film där en karaktär kämpar mot sitt "  de"? (T.ex. *The Matrix*, *Terminator*).

Du g  r (Egen uppgift) - 10 min:

Välj EN av följande uppgifter:

1. **Alternativ 1 (Kreativt skrivande):** Skriv ett kort dagboksini  gg (ca 200 ord) från en

karaktärer i *Odysséen*, t.ex. Penelope som väntar i Ithaka, eller cyklopen Polyfemos efter att Odysseus stuckit ut hans öga.

2. **Alternativ 2 (Modernt format):** Skapa en "sociala medier-profil" (t.ex. Instagram eller X) för en grekisk gud, gudinna eller hjälte. Vad skulle de posta? Vilken bio skulle de ha? Vilka skulle de följa?

3. Avslutning (Sammanfattning & Reflektion) - 5 min

Sammanfattning: Vi har idag sett hur antikens författare skapade grunden för många av våra moderna berättelser. Vi har lärt oss om epos och tragedi, och diskuterat den mäktiga idén om det. Hjältarna var inte bara starka, utan också listiga, och deras brister ledde ofta till deras fall.

Reflektion: Vilken idé från antiken är "hybris, det, katharsis, den listiga hjälten" tycker du är mest intressant och varför?

Bedömning

- **Formativ:** Aktivitet i diskussionen om *Kung Oidipus*.
- **Summativ:** Den valda "Du gör"-uppgiften. Bedöms utifrån kreativitet och förmåga att använda kunskaper om karaktären/epoken.

Anpassningar (Differentiering)

- **Stöd:** För uppgift 2, ge en färdig mall för sociala medier-profilen med ledande rubriker ("Bio:", "Senaste inlägg:", "Följer:").
- **Utmaning:** Låt eleven jämföra den romerska synen på litteratur (mer praktisk, politisk) med den grekiska (mer filosofisk, mytologisk) med hjälp av en kort text eller ett filmklipp om Vergilius *Aeneiden*.

LEKTION 3: Medeltidens Märker och Mystik – Från Vikingasagor till Dantes Helvete

Material

- Digital karta som visar Europa under medeltiden
- Utdrag ur en isländsk saga (t.ex. *Njals saga* eller *Gunnlaug Ormstungas saga*)
- Bilder eller korta klipp som illustrerar Dantes *Inferno*
- Skrivmaterial

Lärandemål

Efter lektionen ska du kunna:

- Beskriva några kärnnetecken för medeltidens litteratur, som hederskultur och den kristna världsbilden.
- Jämföra den fornnordiska sagalitteraturen med den kristna litteraturen från kontinenten.
- Sammanfatta huvuddragen i Dantes *Den gudomliga komedin* och dess betydelse.

Lektionens Struktur

1. Introduktion (Hook & MÅ¶I) - 5 min

Hook: "Vad År viktigast â€” att fÅ¶lja lagen eller att fÅ¶rsvara din familjs heder? Och vad hÅnder efter dÅ¶den? Under medeltiden var dessa frÅ¶gor helt avgÅ¶rande. Idag ska vi mÅ¶ta folk som hellre dÅ¶r Ån lÅ¶ter en fÅ¶rolÅ¶mpning passera, och vi ska fÅ¶lja med en man pÅ¶ en guidad tur genom helvetet."

MÅ¶I: Idag utforskar vi medeltiden, en epok som ofta kallas "den mÅ¶rka tiden" men som var full av dramatiska berÅ¶ttelser. Vi kommer att titta pÅ¶ tvÅ¶ helt olika vÅ¶rldar: de islÅ¶ndska sagornas blodiga hederskultur och Dantes detaljerade vision av livet efter detta.

2. GenomgÅ¶ng (Jag gÅ¶r, Vi gÅ¶r, Du gÅ¶r) - 40 min

Jag gÅ¶r (Handledaren presenterar) - 15 min:

- **Kontext: Medeltiden (ca 500â€”1500).** "Romarriket har fallit. Kyrkan År den dominerande makten i Europa. Livet År hÅ¶rt och kort fÅ¶r de flesta, och fokus ligger pÅ¶ livet efter dÅ¶den. Men i norr lever en annan kultur kvar ett tag till..."
- **SpÅ¶r 1: Den fornnordiska litteraturen.** Vi pratar om de islÅ¶ndska sagorna.
  - **Stil:** "Sagalitteraturen År som en modern deckare: kortfattad, objektiv, den berÅ¶ttar vad som hÅnder men inte vad folk kÅ¶nner. Det kallas 'isbergsteknik'."
  - **Teman:** Heder, slÅ¶kt, blodshÅ¶mnd, Å¶de. Att bevara sitt rykte var viktigare Ån att Å¶verleva.
- **SpÅ¶r 2: Den kontinentala, kristna litteraturen.**
  - Riddardiktning (kung Arthur, Tristan och Isolde) och helgonlegender. Fokus pÅ¶ dygder som tapperhet, trohet och fromhet.
  - **HÅ¶jdpunkt: Dante Alighieri och *Den gudomliga komedin*.** "En man, Dante, gÅ¶r vilse i en skog och fÅ¶r en guidad tur genom Helvete (Inferno), SkÅ¶rselden (Purgatorio) och Paradiset (Paradiso). Det År en allegori Å¶ver sjÅ¶xlens resa mot Gud." Vi tittar pÅ¶ strukturen i Inferno â€” de nio cirkelarna dÅ¶r syndare straffas enligt principen "lika fÅ¶r lika".

Vi gÅ¶r (Diskussion och gemensam analys) - 15 min:

- Vi lÅ¶ser ett kort utdrag ur en islÅ¶ndsk saga dÅ¶r en konflikt trappas upp pÅ¶ grund av heder.
- **DiskussionsfrÅ¶gor:**
  - VarfÅ¶r agerar karaktÅ¶rerna som de gÅ¶r? VarfÅ¶r År hedern sÅ¶ viktig?
  - JÅ¶mfÅ¶r detta med Dantes vÅ¶rld. Vilken "synd" skulle sagans karaktÅ¶rer hamna i, i Dantes helvete?
  - Vilken vÅ¶rld kÅ¶nns mest frÅ¶mmande fÅ¶r oss idag, och varfÅ¶r? Sagornas eller Dantes?
  - Finns hederskultur kvar idag? Var och i vilka former?

Du gÅ¶r (Egen uppgift) - 10 min:

FÅ¶restÅ¶ll dig att Dante skulle skriva ett "modernt inferno". Vilka synder skulle finnas dÅ¶r som inte fanns pÅ¶ 1300-talet? Rangordna och beskriv kort tre nya "cirklar" i helvetet fÅ¶r moderna synder (t.ex. "de som sprider fake news", "de som ghostar andra", "miljÅ¶fÅ¶rstÅ¶rarna"). Motivera straffet fÅ¶r varje synd.

3. Avslutning (Sammanfattning & Reflektion) - 5 min

Sammanfattning: Idag har vi sett medeltidens tvÃ¥ ansikten i litteraturen: den bistra, hedersstyrda vÃ¤rlden i de islÃ¥ndska sagorna och den djupt religiÃ¶sa, moraliska vÃ¤rlden i Dantes verk. Gemensamt Ã¤r att livet pÃ¥ jorden ses som en fÃ¶rberedelse fÃ¶r det som kommer sen â€” antingen ett gott eftermÃ¥le eller en plats i evigheten.

Reflektion: Vilken litterÃ¤r vÃ¤rld frÃ¥n medeltiden skulle du minst vilja leva i? VarfÃ¶r?

BedÃ¶mning

- **Formativ:** Deltagande i den jÃ¤mfÃ¶rande diskussionen.
- **Summativ:** Uppgiften om det "moderna infernot". BedÃ¶ms utifrÃ¥n kreativitet, logiska resonemang och koppling till Dantes princip om "lika fÃ¶r lika".

Anpassningar (Differentiering)

- **StÃ¶d:** Ge fÃ¶rslag pÃ¥ moderna synder att utgÃ¥ ifrÃ¥n i "Du gÃ¶r"-uppgiften.
- **Utmaning:** LÃ¥t eleven lÃ¤sa ett kortare utdrag ur *Decamerone* av Boccaccio och diskutera hur den representerar en brytning med den typiska medeltida vÃ¤rldsbilden och pekar fram mot renÃ¶ssansen.

LEKTION 4: Ã...terfÃ¶delse och FÃ¶rnuft â€” RenÃ¶ssansen och Upplysningen

Material

- Bilder som illustrerar renÃ¶ssansens konst (t.ex. da Vincis *Mona Lisa*, Michelangelos *David*)
- Kort utdrag ur Shakespeares *Hamlet* ("Att vara eller inte vara...")
- Sammanfattning av Voltaires *Candide*
- Digitala verktyg fÃ¶r att skapa en tankekarta

LÃ¤randemÃ¥l

Efter lektionen ska du kunna:

- FÃ¶rklara vad som menas med "renÃ¶ssans" och "humanism".
- Identifiera William Shakespeare som en central fÃ¶rfattare och analysera ett kort utdrag av hans verk.
- Beskriva huvudtankarna under upplysningen, som fÃ¶rnuftstro och kritik mot auktoriteter.
- JÃ¤mfÃ¶ra renÃ¶ssansens och upplysningens mÃ¥nniskosyn.

Lektionens Struktur

1. Introduktion (Hook & MÃ¥l) - 5 min

Hook: "TÃ¤nk dig att du plÃ¶tsligt upptÃ¤cker att mÃ¥nniskan, inte Gud, Ã¤r universums mittpunkt. Att du sjÃ¤lv har fÃ¶rmÃ¥gan att forma ditt liv och fÃ¶rstÃ¥ vÃ¤rlden med ditt eget fÃ¶rnuft. Denna revolutionerande tanke fÃ¶rÃ¤ndrade allt och gav oss allt frÃ¥n fantastisk konst till en av vÃ¤rldens mest kÃ¤nda teaterpjÃ¶sser."

MÅÅI: Idag ska vi titta pÅ tvÅ epoker som formade vÅr moderna vÅrld: RenÅssansen, dÅr individen fÅlddes pÅ nytt, och Upplysningen, dÅr fÅrnuftet blev kung. Vi mÅter giganter som Shakespeare och Voltaire.

2. GenomgÅng (Jag gÅr, Vi gÅr, Du gÅr) - 40 min

Jag gÅr (Handledaren presenterar) - 15 min:

- **RenÅssansen (ca 1400â€”1600): "Å...terfÅldelsen".**
  - **Vad hÅnde?** Man ÅterupptÅckte antikens konst, filosofi och vetenskap. Boktryckarkonsten (Gutenberg) gjorde att idÅer kunde spridas som aldrig fÅrr.
  - **Ny mÅnniskosyn: Humanismen.** "MÅnniskan i centrum!" Individen År nyfiken, kreativ och kapabel. "Carpe Diem" (fÅnga dagen) blir ett motto.
  - **Litteraturens superstjÅrna: William Shakespeare.** Vi introducerar hans betydelse: tidlÅsa karaktÅrer, komplexa psykologiska portrÅtt och ett fantastiskt sprÅk. Han skrev komedier, tragedier och historiska dramer.
- **Upplysningen (ca 1700-talet): "FÅrnuftets tidsÅlder".**
  - **Vad hÅnde?** Vetenskapliga revolutionen (Newton) visade att vÅrlden fÅlljde logiska lagar. Filosoferna tÅnkte: "Om naturen År logisk, borde samhÅllet ocksÅ vara det!"
  - **HuvudidÅer:** FÅrnuft, tolerans, nytta, jÅmlighet och frihet. Man kritiserade kyrkan och kungamakten. "VÅga veta!" (Sapere aude) var mottot.
  - **Litteraturens kritiker: Voltaire.** I sin bok *Candide* driver han med idÅn att vi lever i "den bÅsta av alla vÅrldar". Litteraturen blir ett vapen fÅr samhÅllskritik.

Vi gÅr (Diskussion och gemensam analys) - 15 min:

- Vi lÅser Hamlets berÅmda monolog "Att vara eller inte vara..." tillsammans.
- **DiskussionsfrÅgor:**
  - Vad brottas Hamlet med hÅr? Vilka alternativ ser han?
  - Hur mÅrks renÅssansens mÅnniskosyn i den hÅr texten? (Fokus pÅ individens tvivel, inre kamp, existentiella frÅgor).
  - JÅmfÅr Hamlet med en medeltida riddare. Vilka År de stÅrsta skillnaderna i hur de tÅnker och agerar?
  - Nu tÅnker vi pÅ upplysningen. Vilken kritik skulle en upplysningsfilosof som Voltaire rikta mot Hamlets sÅtt att resonera? (Kanske att han borde agera mer rationellt istÅllet fÅr att bara grubbla).

Du gÅr (Egen uppgift) - 10 min:

Skapa en enkel tankekarta eller en "Venn-diagram" som jÅmfÅr renÅssansen och upplysningen. Inkludera nyckelord fÅr varje epok (t.ex. "Individen", "Konst", "Antiken" fÅr renÅssansen; "FÅrnuft", "Vetenskap", "SamhÅllskritik" fÅr upplysningen) och hitta minst en sak de hade gemensamt (t.ex. kritik mot gamla auktoriteter, tro pÅ mÅnniskans fÅrmÅga).

3. Avslutning (Sammanfattning & Reflektion) - 5 min

Sammanfattning: FrÅn renÅssansens "mÅnniskan i centrum" och Shakespeares psykologiska djup, till upplysningens tro pÅ fÅrnuft och Voltaires vassa satir. Dessa tvÅ epoker lade grunden fÅr hur vi ser pÅ oss sjÅlva och samhÅllet idag â€” som tÅnkande, kÅnnande och kritiska individer.

Reflektion: Vilken av de tvÅ epokenas motto tilltalar dig mest: RenÅssansens "FÅnga dagen" eller Upplysningens "VÅga veta"? VarfÅr?

Bedömlning

- **Formativ:** Analysen av Hamlet-monologen under "Vi gårr".
- **Summativ:** Tankekartan/Venn-diagrammet. Bedöms utifrån förmågan att syntetisera och strukturera information om de två epokerna.

Anpassningar (Differentiering)

- **Stöd:** Ge en färdig mall för tankekartan med några nyckelord redan ifyllda.
- **Utmaning:** Låt eleven läsa ett kortare utdrag ur Jonathan Swifts *Ett anspråkslöst förrslag* och analysera hur det är ett exempel på upplysningssatir.

LEKTION 5: Känslostormar och Verklighet â€” Romantiken och Realismen

Material

- Utdrag ur Goethes *Den unge Werthers lidanden*
- Bilder som representerar romantisk konst (t.ex. Caspar David Friedrichs målningar)
- Sammanfattning av ett realistiskt verk, t.ex. ett avsnitt ur Strindbergs *Röda rummet* eller en novell av Dostojevskij.
- Skrivmaterial

Lärandemål

Efter lektionen ska du kunna:

- Beskriva huvuddragen i romantikens litteratur, med fokus på känsla, natur och individualism.
- Beskriva huvuddragen i realismens litteratur, med fokus på objektivitet, samhällskritik och vardagsliv.
- Jämföra och kontrastera en romantisk och en realistisk text.

Lektionens Struktur

1. Introduktion (Hook & Mål) - 5 min

Hook: "Är du en person som styrs av dina känslor, som älskar storslagna landskap och känner att din själ är förlorad i den här världen? Eller är du en som observerar samhället med en skarp blick och vill avslöja orättvisor och hyckleri? Under 1800-talet utkämpades en litterär strid mellan precis dessa två synsätt."

Mål: Idag ska vi kasta oss mellan två motpoler: Romantiken, där känslan var allt, och Realismen, som ville skildra verkligheten precis som den var, utan filter.

2. Genomgång (Jag gör, Vi gör, Du gör) - 40 min

Jag gör (Handledaren presenterar) - 15 min:

- **Romantiken (ca 1800â€”1850): En reaktion mot förrnuftet.**
  - **Bakgrund:** "Folk var trötta på upplysningens kalla förrnuft. Man längtade efter

känsla, mystik och  ventyr." Industriella revolutionen skapade smutsiga st der, så man flydde ut i naturen.

- o **Kännetecken:** Känslan är viktigare än f rnuftet. Naturen  r besjälad och speglar individens själ. Geniet  r en ensam, missförstådd hjälte. Intresse för det exotiska, historiska och övernaturliga (t.ex. Mary Shelleys *Frankenstein*).
- o **Exempel:** Goethes *Den unge Werthers lidanden* â€” en brevroman om olycklig kärlek som skapade en v g av självmord i Europa.

- **Realismen (ca 1850â€”1900): Tillbaka till verkligheten.**

- o **Bakgrund:** "Nu var man tr tt p  romantikens drömmerier. Författarna ville använda litteraturen som ett vetenskapligt instrument för att dissekera samh llet." Urbanisering, sociala problem och nya vetenskapliga id er (Darwin) påverkade.
- o **Kännetecken:** Skildra verkligheten objektivt, n stan som en fotograf. Fokus på vardagen, vanliga m nniskor och sociala orättvisor. Detaljerade miljöbeskrivningar. Samh llskritik  r ofta syftet.
- o **Exempel:** August Strindberg i Sverige, Dostojevskij i Ryssland, Dickens i England. De skrev om fattigdom, dubbelmoral och de nya storstädernas problem.

Vi g r (Diskussion och gemensam analys) - 15 min:

- Vi l ser ett kort, känslosamt utdrag från *Den unge Werthers lidanden* där han beskriver sin kärlek eller sin ångest i naturen.
- Sedan l ser vi en kort, saklig och detaljerad beskrivning av en fattig milj  från en realistisk roman.
- **Diskussionsfrågor:**
  - o Vilka skillnader ser du i språket? (K nsloladdat vs. objektivt).
  - o Vad är syftet med respektive text? (Att väcka känslor vs. att visa en sanning/kritisera).
  - o Vilken text känns mest " kta"? Varf r?
  - o Vilken stil â€” romantisk eller realistisk â€” dominerar i de böcker och filmer du gillar idag?

Du g r (Egen uppgift) - 10 min:

Beskriv samma enkla händelse ur två olika perspektiv: en promenad i en park en regnig dag.

1. **Skriv ett romantiskt stycke (ca 100 ord):** Fokusera på känslorna, naturens mystik, och hur regnet speglar ditt inre.
2. **Skriv ett realistiskt stycke (ca 100 ord):** Fokusera på de objektiva detaljerna: p llarna, de nedskräpade bänkarna, människorna som skyndar förbi.

3. Avslutning (Sammanfattning & Reflektion) - 5 min

Sammanfattning: Idag har vi sett hur 1800-talet pendlade mellan två extremer: romantikens passionerade känsloliv och realismens nyktra blick på verkligheten. Båda epokerna gav oss oförglömliga verk och visade att litteratur kan användas både för att fly från verkligheten och för att f rst  den bättre.

Reflektion:  r du mer av en romantiker eller en realist? Motivera ditt svar.

Bedömning

- **Formativ:** Den jämförande diskussionen av texterna.
- **Summativ:** Den skriftliga "Du g r"-uppgiften. Bedöms utifrån förmågan att tillämpa de stilistiska dragen från de två epokerna.

Anpassningar (Differentiering)

- **StÃ¶d:** Ge en lista med "romantiska" ord (t.ex. sjÃ¶n, lÃ¶ngtan, evig, stormande) och "realistiska" ord (t.ex. smutsig, grÃ¶, fabrik, armod) som hjÃ¶lp till skrivuppgiften.
- **Utmaning:** LÃ¶t eleven undersÃ¶ka begreppet "naturalism" (en extrem form av realism) och fÃ¶rklara hur det skiljer sig frÃ¶n realismen med Ã¶mile Zola som exempel.

LEKTION 6: Att Krossa Reglerna â€” Modernismen och VÃ¶r Tid

Material

- Utdrag ur Franz Kafkas *Processen* eller *FÃ¶rvandlingen*
- Exempel pÃ¶ modernistisk poesi (t.ex. Edith SÃ¶dergran) eller konst (t.ex. Picasso)
- Dator fÃ¶r research och presentation
- Material frÃ¶n tidigare lektioner

LÃ¶randemÃ¶l

Efter lektionen ska du kunna:

- Beskriva de grundlÃ¶ggande idÃ©erna bakom modernismen, som experimentlusta och ett brott med traditionen.
- Analysera ett modernistiskt textutdrag och identifiera typiska drag.
- Reflektera Ã¶ver litteraturhistoriens utveckling och presentera en egen fÃ¶rdjupning i en valfri epok.

Lektionens Struktur

1. Introduktion (Hook & MÃ¶l) - 5 min

Hook: "TÃ¶nk om berÃ¶ttelser inte behÃ¶vde ha en tydlig bÃ¶rjan och ett slut. TÃ¶nk om sprÃ¶ket kunde brytas sÃ¶nder och sÃ¶ttas ihop pÃ¶ nya sÃ¶tt. Efter tvÃ¶ vÃ¶rldskrig kÃ¶ndes den gamla vÃ¶rlden och dess gamla regler meningslÃ¶sa. FÃ¶rfattarna var tvungna att uppfinna ett helt nytt sÃ¶tt att skriva fÃ¶r att kunna beskriva en vÃ¶rld i spillror."

MÃ¶l: Idag nÃ¶r vi 1900-talet och modernismen, epoken som kastade regelboken i soptunnan. Vi ska ocksÃ¶ knyta ihop sÃ¶cken fÃ¶r hela vÃ¶r resa och du kommer fÃ¶ chansen att bli expert pÃ¶ just din favoritepok.

2. GenomgÃ¶ng (Jag gÃ¶r, Vi gÃ¶r, Du gÃ¶r) - 40 min

Jag gÃ¶r (Handledaren presenterar) - 10 min:

- **Kontext: Modernismen (tidigt 1900-tal).** "VÃ¶rlden fÃ¶rÃ¶ndras i rasande takt: vÃ¶rldskrig, ny teknik (bilen, filmen), nya idÃ©er om psykologi (Freud). MÃ¶nga kÃ¶nde en kÃ¶nsla av meningslÃ¶shet och alienation (frÃ¶mlingskap)."
- **Vad Ã¶r modernism?** "Motto: 'Make it new!' Man experimenterar med form och innehÃ¶ll. Man vill inte lÃ¶ngre bara avbilda verkligheten, utan skildra den subjektiva upplevelsen inifrÃ¶n en persons medvetande."

- **Typiska drag:** Fragmentariskt berättande, "stream of consciousness" (medvetandestrålning), ologiska handlingar, fokus på individens ångest och känsla av att vara vilse.
- **Exempel:** Franz Kafka (absurda, mardrömslika situationer), Virginia Woolf (inre monologer), Edith Södergran (fritt och känslostarkt bildspråk i poesin).

Vi går (Diskussion och gemensam analys) - 10 min:

- Vi läser inledningen till Kafkas *Förelvandlingen* ("När Gregor Samsa vaknade en morgon ur sina oroliga drömmar, fann han sig i sin söng förelvandlad till en jättelik insekt.")
- **Diskussionsfrågor:**
  - Vad är det konstigaste med den här inledningen? (Det absurda i situationen accepteras som normalt).
  - Varför tror du Kafka väljer att skriva så här? Vad kan förelvandlingen symbolisera? (Känslan av att vara annorlunda, utanför, en bärda för sin familj).
  - Hur skiljer sig detta från en realistisk berättelse? (Realismen skulle försöka förklara förelvandlingen vetenskapligt).

Du går (Summativ slutuppgift) - 20 min (fortsätter efter lektionen):

Uppgift: "Min Epok"

Du har nu rest genom hela litteraturhistorien. Välj den epok som du fann mest intressant (Antiken, Medeltiden, Renässansen, Upplysningen, Romantiken, Realismen eller Modernismen).

Din uppgift är att skapa en kort presentation (ca 5 minuter, kan vara muntlig eller en enkel digital presentation) där du:

1. **Sammanfattar epokens viktigaste idéer och kärnnetoken.** (Max 2 min).
2. **Lyfter fram en författare och ett verk från epoken som du tycker är särskilt representativt.** Förklara varför. (Max 2 min).
3. **Argumenterar för varför just den här epokens litteratur fortfarande är relevant och värde att läsa idag.** Ge ett konkret exempel på hur dess idéer syns i en modern film, bok eller litteraturtext. (Max 1 min).

Du får tid att förbereda detta och presentera det vid ett senare tillfälle (t.ex. nästa lektionstillfälle).

3. Avslutning (Sammanfattning & Reflektion) - 5 min

Sammanfattning: Idag har vi sett hur modernismen bröt med alla gamla traditioner för att spegla en ny, kaotisk värld. Vi har också sammanfattat vår resa från Gilgamesh till Kafka. Vi har sett hur litteraturen alltid speglar sin tid, men också hur de stora frågorna om livet, döden, kärleken och meningen med allt återkommer i varje epok, bara i ny förpackning.

Reflektion & Framtidsblick: Vilken epok kommer du att välja för din fördjupning och varför är den nyfiken på just den?

Bedömning

- **Formativ:** Analysen av Kafka-texten.
- **Summativ:** Slutuppgiften "Min Epok". Bedöms utifrån:
  - Förmåga att sammanfatta och välja ut relevant information.

- o FÃ¶rmÃ¶ga att analysera och koppla ett verk till sin epok.
- o FÃ¶rmÃ¶ga att argumentera och dra paralleller till samtiden.

Anpassningar (Differentiering)

- **StÃ¶d:** Erbjud en mall fÃ¶r presentationen med tydliga rubriker fÃ¶r varje del. Ge fÃ¶rslag pÃ¥ verk och fÃ¶rfattare fÃ¶r den valda epoken.
- **Utmaning:** LÃ¥t eleven Ã¤ven inkludera en jÃ¤mfÃ¶relse med en annan epok i sin presentation, eller analysera hur den valda epoken lade grunden fÃ¶r nÃ¤stkommande.